

Рекомендації щодо інформації, наданої користувачами надр до органу гірничого нагляду про щорічні плани розвитку гірничих робіт (план відбору та витрат підземних вод)

I. ВСТУП

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами» № 2805-IX від 01.12.2022, який набрав чинності 28.03.2023, серед іншого, внесено зміни до частини п'ятої статті 19 Гірничого закону України від 06.10.1999 № 1127-XIV, відповідно до якої підприємства щорічно інформують органи гірничого нагляду про план розвитку гірничих робіт.

Відповідно до частини другої статті 61 Кодексу України про надра (далі – Кодекс) державний нагляд за веденням робіт з геологічного вивчення надр, їх використанням та охороною, а також використанням і переробкою мінеральної сировини (державний гірничий нагляд) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці.

Статтею 63 Кодексу визначено, що центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного гірничого нагляду:

розробляє норми і правила з питань охорони надр, безпечного ведення гірничих робіт та їх маркшейдерського забезпечення;

здійснює державний гірничий нагляд з питань:

дотримання вимог безпечного ведення гірничих робіт під час геологічного вивчення та освоєння родовища корисних копалин, будівництва та експлуатації підземних споруд, ліквідації (консервації) гірничих робіт;

виконання вимог щодо охорони надр при встановленні кондицій на мінеральну сировину та експлуатації родовищ корисних копалин;

додержання правил проведення геологічних і маркшейдерських робіт під час дослідно-промислової розробки та експлуатації родовищ корисних копалин;

повноти видобування оцінених запасів корисних копалин і наявних у них компонентів, додержання встановленого порядку обліку запасів корисних копалин, обґрунтованості і своєчасності їх списання;

додержання правил та технологій переробки мінеральної сировини;

правильності та своєчасності проведення заходів, що гарантують безпеку людей, будівель, споруд і навколишнього природного середовища, гірничих виробок і свердловин від шкідливого впливу робіт, пов'язаних із користуванням надрами.

Підприємства, які отримали спеціальний дозвіл на користування надрами, відповідно до статей 20 та 51 Кодексу, статті 19 Гірничого закону України, розробляють та інформують органи гірничого нагляду (територіальні органи Держпраці) про план розвитку гірничих робіт (план відбору та витрат підземних вод) на плановий рік.

Відповідно до вимог Гірничого закону України, Кодексу, Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин (НПАОН 00.0-1.01-85) у плані розвитку гірничих робіт зазначається:

- стисла геологічна характеристика родовища і виїмкових одиниць;
- основні проектні рішення щодо розробки родовища корисних копалин;
- відомості про застосовані системи розробки і забезпеченість запасами за ступенем їх підготовленості до виїмки;
- обсяги, напрями та строки проведення підготовчих гірничих виробок (або розкривних робіт на кар'єрах);
- гірничо-графічна документація, з розбивкою по кварталах або місяцях, відповідно до переліку, зазначеному у пункті 12 розділу 4 глави X Правил виконання маркшейдерських робіт під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин, затверджених наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 31.03.2021 № 669, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 06.07.2021 за № 884/36506;
- техніко-економічні розрахунки нормативів експлуатаційних втрат і збіднення по виїмкових одиницях, що знову вводяться в розробку одиницям;
- дані про очікуване виконання встановлених завдань з видобутку і нормативів втрат та збіднювання по виїмкових одиницях в поточному році;
- дані про наднормативні втрати, допущені та очікувані в поточному році, причини їх утворення;
- дані про обсяги видобутку і нормативних втрат та збіднення по виїмкових одиницях в запланованому році;
- техніко-економічні розрахунки нормативних експлуатаційних втрат та збіднення по виїмкових одиницях, які вводяться в розробку;
- заходи щодо забезпечення раціонального, комплексного використання запасів;
- заходи з видобутку запасів корисних копалин з тимчасових ціликів, потреба в яких минула;
- порядок відпрацювання та складування корисних копалин, що тимчасово не використовуються;
- схему розміщення розкривних порід та відходів гірничого виробництва в відвалах та хвостосховищах;
- обсяг і порядок виконання робіт з осушення родовища та ділянок гірничих робіт;
- відомості про наявність та погашення підземних порожнин;
- заходи з промислової безпеки та безпечного ведення видобувних робіт;

- заходи з охорони надр, раціонального, комплексного використання мінеральної сировини, що забезпечують недопущення наднормативних втрат і погіршення якості корисних копалин;
- нормативи показників вилучення корисних копалин при видобуванні та при переробці мінеральної сировини, нормативи втрат;
- заходи з охорони об'єктів земної поверхні та навколишнього природного середовища від шкідливого впливу гірничих робіт;
- заходи з охорони підземних об'єктів та споруд;
- заходи з охорони будівель, споруд і природних об'єктів, розташованих на земній поверхні в зоні шкідливого впливу гірничих робіт.

Згідно з підпунктом 46 пункту 4 Положення про Державну службу України з питань праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 96 (далі – Положення), Держпраці забезпечує роботодавців і працівників інформацією та роз'ясненнями щодо ефективних засобів дотримання законодавства та запобігання можливим його порушенням.

Рекомендації надають механізм реалізації повноважень, визначених статтею 3 Конвенції № 81 та підпунктом 46 пункту 4 Положення щодо забезпечення роботодавців інформацією та роз'ясненнями стосовно ефективних засобів дотримання законодавства, зокрема при складанні та оформленні планів розвитку гірничих робіт.

Рекомендації передбачають рекомендаційний перелік інформації та матеріалів, необхідних для здійснення аналізу на предмет відповідності плану розвитку гірничих робіт вимогам законодавства України, що регулює гірничі відносини.

Частиною п'ятою статті 19 Гірничого закону України, користувач надр перед початком планового року інформує листом територіальний орган Держпраці за місцем розташування об'єкта надрокористування, про розроблений план розвитку гірничих робіт в паперовому вигляді, до якого додається копія плану розвитку гірничих робіт (далі – подані матеріали).

Територіальний орган Держпраці інформує центральний апарат Держпраці про результати розгляду поданих матеріалів, не пізніше 3-х робочих днів, шляхом заповнення форми.

II. РЕКОМЕНДАЦІЇ СТОСОВНО ПЕРЕЛІКУ ПИТАНЬ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ВИВЧЕННЮ ЩОДО СКЛАДУ ТА ОФОРМЛЕННЯ ПЛАНУ РОЗВИТКУ ГІРНИЧИХ РОБІТ

II.1. Для підприємств при відкритій і підземній розробці родовищ рудних і нерудних корисних копалин

1. Рекомендації щодо складу пояснювальної записки

Зміст та наповнення пояснювальної записки до річного плану розвитку гірничих робіт

1.1. Загальні відомості:

- найменування родовища корисних копалин і (або) ділянки надр, його місце розташування, термін початку розробки (експлуатації);
- відомості (контактна інформація: засоби зв'язку, адреса електронної пошти тощо) про керівників підприємства; *(ст. 40 Гірничого закону України; глава 5 Типового положення про навчання з питань з охорони праці)*
- відомості про фактичну чисельність працівників, відповідальних за керівництво гірничими роботами з відповідною освітою та кваліфікацією; *(ст. 40 Гірничого закону України)*
- відомості про наявність спеціального дозволу на користування надрами, протоколу ДКЗ, акта про надання гірничого відводу; проектної документації, її затвердження та погодження; про систему розробки родовища та її параметри, технологію та організацію гірничих робіт; про проектну та виробничу потужність підприємства; про основні напрямки розвитку гірничих робіт; про відповідність параметрів системи розробки затвердженому проекту розробки (у разі відхилення від проектних рішень (проекту) – обґрунтування причин); про кількість розкритих, підготовлених і готових до виймання запасів корисних копалин; про виконання плану розвитку гірничих робіт за попередній рік; *(ст. 19, 24 Гірничого закону України, ст. 16, 17, 45 Кодексу України про надра)*
- відомості про наявність передбачених законодавством України висновків експертиз проектної документації; *(ст.22 Гірничого Закону України)*
- відомості про наявність дозвільних документів на виконання робіт та експлуатацію машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки; *(ст.21 ЗУ Про охорону праці, п.1.8 розділу IV Правил охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом, п.3 розділу II Правил безпеки під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин підземним способом)*
- відомості про виконання умов спеціального дозволу на користування надрами в частині державного гірничого нагляду, технічних рішень проектної документації; *(ст.24 Кодексу України про надра, п. п. 19 пункт 4 Положення Про Державну службу України з питань праці)*
- відомості щодо укомплектованості служби охорони праці, дільниць вентиляції та техніки безпеки, аерогазового контролю, геолого-маркшейдерської служби; *(ст.15 ЗУ про охорону праці, п.2 розділу XI Правил охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом, п.4 розділу II Правил безпеки під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин підземним способом)*
- відомості про залучення на договірних засадах третіх осіб для виконання окремих видів робіт, пов'язаних з користуванням надрами; *(ст.24 Кодексу України про надра)*

- відомості про проходження працівниками підприємства навчання з питань охорони праці; *(ст.18 ЗУ Про охорону праці, п.1.14 розділу IV Правил охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом, п.9 розділу II Правил безпеки під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин підземним способом)*
- відомості щодо кількості розкритих, підготовлених і готових до виймання запасів корисних копалин; *(п. п. 3.14, 3.23, 2.24 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин)*
- відомості про суміжні родовища корисних копалин та гірничі відводи; *(п.12 постанови КМУ від 27.01.1995 №59 «Про затвердження Положення про порядок надання гірничих відводів»)*
- відомості про об'єкти, що потрапляють в зону зсуву поверхні від ведення гірничих робіт. *(розділ I Вимог щодо забезпечення заходів охорони об'єктів поверхні в умовах шкідливого впливу гірничих робіт наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2602 від 11.12.2020)*

1.2. Геолого-промислова характеристика родовища: *(п. 4.4 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин)*

- відомості про геологічну характеристику родовища (ділянки родовища);
- відомості про геологічну будову родовища і гірничотехнічні умови його розробки;
- відомості про якість корисних копалин;
- відомості про балансові і промислові запаси корисних копалин;
- відомості про нормативи втрат корисних копалин, затверджених в порядку, встановленому законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, про обсяги фактичних втрат за рік, що передує планованому, і про плановані обсяги втрат на майбутній період;
- відомості про експлуатаційну розвідку і гірничо-геологічний прогноз для забезпечення робіт з видобутку корисних копалин і проходці гірських виробок;
- відомості про гідрогеологічну характеристику родовища;
- відомості про гідрогеологічні спостереження на земній поверхні та під землею;
- відомості про виконання заходів в області безпечного користування надрами та промислової безпеки за попередній рік.

1.3. Гірничі роботи:

- 3.1 відомості про систему розробки родовища та їх параметри, технологію та організацію гірничих робіт; *(п. п. 4.5, 4.10 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин)*
- 3.2 аналіз стану гірничих робіт:

- для відкритої розробки: стан робочих площадок, берм безпеки, технологічних автомобільних доріг, фронтів робіт, запасів корисних копалин за ступенем підготовки, висоти уступів, технології погашення уступів та бортів на проектному контурі, формування тимчасових неробочих бортів кар'єру та відновлення гірничих робіт на них; *(Правила охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом, п. п. 3.14, 3.23, 2.24 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин)*
- для підземної розробки: стан стволів та підйимального обладнання, підземних дробильно-бункерних комплексів, квершлагів, вентиляційної системи шахти, системи водовідливу, характеристики систем розробки, запаси руди за категоріями розвіданості, досягнуті та планові показники вилучення руди; *(Правила безпеки під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин підземним способом)*
- 3.3 відомості про відповідність параметрів системи розробки затвердженому проекту розробки (у разі відхилення від проектних рішень (проекту) – обґрунтування причин);
- 3.4 основні напрямки розвитку гірничих робіт;
- 3.5 відомості про розкривні роботи та підготовку до експлуатації нових горизонтів;
- 3.6 відомості про відвальні роботи;
- 3.7 відомості про осушення та водовідлив;
- 3.8 відомості про основне гірниче і транспортне обладнання, дані про його технічний стан, заходи щодо заміни зношеного;
- 3.9 заходи з охорони будівель, споруд і природних об'єктів від шкідливого впливу гірничих робіт; *(п. п. 4.4, 3.2 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин)*
- 3.10 відомості про обсяги видобутку корисних копалин в порівнянні з запланованими величинами і визначених проектною документацією. *(ст. 53 Кодексу України про надра, наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 14.03.2016 № 97 «Про затвердження форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин та інструкцій з їх заповнення»)*

1.4. Буропідривні роботи:

- наявність типового проекту на виконання буропідривних робіт, та дати його затвердження, інформація про виконавця(-ів) робіт у разі підрядного способу ведення робіт, та про дозвільні документи на виконання даних робіт;
- заходи щодо забезпечення встановлених законодавчими та іншими нормативно-правовими актами вимог при застосуванні, зберіганні і обліку вибухових речовин (при необхідності, використанні);

- обсяги буріння, в тому числі контурного та підривання гірничої маси. *(Правила безпеки під час поводження з ВМ промислового призначення, п.1.12 розділу IV Правил охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом, п.1 розділу II Правил безпеки під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин підземним способом)*

1.5. Загальні відомості про електропостачання, освітлення і ремонтну службу.
(Правила охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом, Правила безпеки під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин підземним способом)

1.6. Заходи щодо забезпечення вимог з охорони праці:

- основні організаційно-технічні заходи для забезпечення виконання плану розвитку гірничих робіт; *(ст. 18, 26 Гірничого закону України, п.4.4 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин, Правила охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом, Правила безпеки під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин підземним способом)*
- заходи з забезпечення провітрювання місць ведення гірничих робіт; *(ст.26 Гірничого закону України, п.4.10 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин)*
- протиаварійні, протипожежні та протирадіаційні заходи; *(ст.26 Гірничого закону України)*
- заходи з безпечного ведення вибухових робіт; *(ст.26 Гірничого закону України, Правила безпеки під час поводження з ВМ промислового призначення)*
- заходи, що забезпечують консервацію і (або) ліквідацію гірничих виробок, в тому числі свердловин, і об'єктів, рекультивацію порушених гірничими роботами земель (при наявності); *(ст.54 Кодексу України про надра, ст.45 Гірничого закону України)*
- заходи щодо забезпечення безпеки при виконанні гірничих робіт та контролю за стійкістю бортів кар'єрів, укосів уступів і відвалів; *(п. п. 3.14, 4.4, 5.13 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин, Правила охорони праці під час розробки родовищ корисних копалин відкритим способом)*
- заходи по забезпеченню недопущення прориву води і розрідженої гірничої маси у гірничі виробки; *(ст.26 Гірничого закону України, 5.16 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин)*
- заходи по приведенню берм безпеки, транспортних берм та робочих площадок до проектних параметрів (у разі невідповідності);
- заходи безпеки при веденні спільної розробки родовища підземним і відкритим способами (у разі наявності спільної розробки);

- відомості про наявність пустот та заходи з їх ізоляції і ліквідації;
- межі небезпечних зон і порядок ведення робіт поблизу них;
- наявність планів ліквідації аварій;
- відомості про взаємодію користувача надр з аварійно-рятувальними службами (формуваннями).

1.7. Вимоги до охорони надр:

- заходи з охорони надр, раціонального і комплексного використання мінеральної сировини; *(ст. 24 Кодексу України про надра)*
- заходи щодо недопущення наднормативних втрат і погіршення якості корисних копалин в результаті невірного ведення гірничих робіт; *(ст. 53 Кодексу України про надра)*
- заходи щодо застосування раціональних, екологічно безпечних технологій видобування корисних копалин і вилучення наявних у них компонентів, що мають промислове значення (відповідно до проекту розробки родовища корисних копалин); *(ст. 24, 53 Кодексу України про надра, ст. 36 Гірничого закону України)*
- заходи з охорони навколишнього природного середовища від шкідливого впливу гірничих робіт; *(ст. 24 Кодексу України про надра, ст. 36 Гірничого закону України)*
- заходи щодо зберігання видобутих супутніх корисних копалин, а також гірничих порід, які придатні для виробництва будівельних матеріалів; *(ст. 53 Кодексу України про надра)*
- план рекультивації земель, порушених гірничими роботами. *(п. п. 9.2, 9.3 Єдиних правил охорони надр при розробці родовищ твердих корисних копалин)*

1.8. Табличні матеріали:

1.8.1 отримані показники за попередній рік, очікувані показники за поточний рік, показники на рік, що планується; *(додаток до п. п. 1.1, 1.3 пояснювальної записки).*

Для відкритої розробки наводяться такі таблиці: *(додаток до п. п. 1.1, 1.3 пояснювальної записки)*

- основні показники згідно з планом гірничих робіт за попередній період (проект, план, факт);
- стан і рух розкритих, підготовлених і готових до виймання запасів корисних копалин станом на початок і кінець звітної та планового періодів (проект, факт);
- стан рудного та розкритого активних фронтів робіт на початок і кінець звітної та планового періодів (проект, факт);

- аналіз робочих площадок станом на початок і кінець звітнього та планового періодів (проектна ширина, фактична середня ширина та процент робочих площадок, що не відповідають проекту за шириною, відносно до активних фронтів робіт на добувних та розкривних роботах);
- стан технологічних автомобільних доріг. Наявність відхилень від проектної ширини та ухилу. Графік приведення їх до проектних параметрів;
- стан запобіжних берм, графік їх очищення;
- очікувані втрати і погіршення якості корисних копалин за поточний рік (проект, план, факт) за виїмковими одиницями і планові нормативи на плановий період;
- розрахунки нормативних втрат і погіршення якості корисних копалин за вперше введеними виїмковими одиницями;
- розрахунки планових нормативів для всіх видобувних виїмкових одиниць;
- розрахунки втрат мінеральної сировини при переробці;
- стан і рух відходів видобутку і переробки мінеральної сировини;
- оптимальні навантаження на вибої одночасно виїмкових одиниць, що розробляються, які забезпечуватимуть видобуток корисних копалин, планової кількості та якості корисної копалини, що добувається;
- обсяги гірничих робіт по пустих породах і по корисній копалині;
- обсяги розвідувальних робіт та експлуатаційної розвідки (буріння, проведення виробок);
- інформація про комплекс запланованих робіт з вивчення геологічної будови, фізико-механічних властивостей порід та структурних особливостей масиву, що впливають на стійкість бортів і укосів уступів, зі спостережень за станом бортів кар'єрів, укосів уступів і відвалів;
- стан виробничого травматизму за поточний рік у порівнянні з попереднім періодом.

Для підземної розробки наводяться такі таблиці: (додаток до п. п. 1.1, 1.3 пояснювальної записки)

- зведені техніко-економічні показники виробничої програми;
- графік взаємозамінності вибоїв;
- графік погашення запасів;
- графік очисних робіт;
- очікуваний стан та рух розкритих підготовлених і готових до видобування корисних копалин;

- таблиця розрахунку прогнозних показників видобування корисних копалин з кожної виїмкової одиниці;
- таблиця планових показників видобування корисних копалин;
- графік гірничопідготовчих робіт;
- графік нарізних робіт;
- графік гірничо-капітальних робіт;
- графік буріння розвідувальних свердловин;
- графік погашення пустот;
- графік виконання кріплення;
- графік проведення підняттявих висотою більше за 20м;
- графік виконання розвідувальних робіт;
- наявність, потреба та стан основних видів технологічного обладнання;
- графік експлуатаційної розвідки;
- забезпеченість свіжим повітрям гірничих виробок;
- відомості про об'єкти, що потрапляють в зону зсуву поверхні від ведення гірничих робіт. *(розділ I Вимог щодо забезпечення заходів охорони об'єктів поверхні в умовах шкідливого впливу гірничих робіт наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2602 від 11.12.2020)*

2. **Рекомендації щодо складу та оформлення графічних матеріалів** *(Правила виконання маркшейдерських робіт під час розробки родовищ рудних та нерудних корисних копалин, затверджених наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 31.03.2021 № 669, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 06.07.2021 за № 884/36506 та Інструкції з топографічного знімання у масштабах 1:5000, 1:2000, 1:1000 та 1:500)*

Перелік графічних матеріалів до плану розвитку гірничих робіт:

Для відкритих гірничих робіт:

1. погоризонтні плани гірничих робіт з плановою розбивкою по кварталах;
2. зведені плани відкритих гірничих робіт;
3. розрізи з нанесеними положеннями гірничих робіт на початок та кінець планового періоду і на кінець відпрацювання родовища;

4. поздовжній профіль постійних залізничних, тролейних, автомобільних і підвісних канатних доріг;
5. план нарізки на нижче лежачий горизонт (за необхідності);
6. план відвалоутворення та розміщення відходів гірничого виробництва у відвалах та хвостосховищах, а також супутніх корисних копалин;
7. паспорти гірничих робіт (вибоїв, перевантажувальних пунктів, відвальних робіт та інших гірничих робіт, із розробленими заходами щодо забезпечення безпеки робіт);
8. схеми переробки мінеральної сировини (проектна та фактична), ланцюга апаратів, випробування і контролю технологічних процесів з переробки мінеральної сировини (при роздільній переробці по кожному сорту чи виду сировини) *(за наявності переробного виробництва)*.

Для підземних гірничих робіт:

1. схема розкриття родовища;
2. вертикальна проекція родовища;
3. погоризонтні плани гірничих робіт з плановою розбивкою по кварталах;
4. характерні розрізи;
5. схема вентиляції шахтного поля;
6. план розміщення розкривних порід та відходів гірничого виробництва у відвалах, шламосховищах та хвостосховищах;
7. схеми переробки мінеральної сировини (проектна та фактична), ланцюга апаратів, випробування і контролю технологічних процесів з переробки мінеральної сировини (при роздільній переробці по кожному сорту чи виду сировини) *(за наявності переробного виробництва)*.

Графічні матеріали повинні відповідати вимогам щодо умовних позначень для гірничої графічної документації.

Інформація, що відображається на графічних матеріалах:

1. контури запасів корисних копалин, затверджених ДКЗ, уточнені за результатами дорозвідки та розробки родовища, списаних та погашених запасів корисних копалин і намічених до погашення запасів корисних копалин на плановий рік з розбивкою по кварталам;
2. ділянки небезпечних зон за всіма факторами небезпеки і межі безпечного ведення робіт;
3. схеми вентиляції, розташування водовідливних станцій і дренажних виробок;
4. межі бар'єрних і охоронних ціликів;

5. ділянки постійно затоплених виробок;
6. ділянки із закладеним відробленим простором і погашені гірничі виробки;
7. геологічні порушення;
8. розташування інших корисних копалин, які попадають до зони ведення гірничих робіт;
9. свердловини різного призначення;
10. межі гірничого і земельного відводів;
11. проектні межі розносу бортів кар'єру чи розрізу, як в плані, так і на глибину розробки;
12. межі ділянок порушених, відпрацьованих і рекультивованих земель;
13. межі відвалів, хвостосховищ і шламосховищ, складів родючого шару ґрунту;
14. надписи орієнтування щодо сторін світу, умовні позначення, дата поповнення плану.

Інформація, що відображається на оглядових топографічних планах поверхні в масштабі не менше за 1:5000:

- жилі та промислові будівлі і споруди;
- об'єкти наземних і підземних комунікацій;
- водоймища;
- устя діючих, ліквідованих виробок;
- межі гірничого і земельного відводів;
- контури затверджених запасів.

Інформація, що відображається на схемах розкриття родовища:

1. поклади, пласти, рудні тіла і вміщуючі породи, які пересікли розкривні виробки;
2. основні виробки, що визначають характер розкриття родовища;
3. абсолютні позначки горизонтів, висотні відмітки, система координат і висот.

Інформація, що відображається на погоризонтних планах гірничих робіт:

1. контури покладу, пласта, рудного тіла, кути падіння за простяганням;
2. технічні проектні межі родовища, межі розробки на планований період з розбивкою по кварталах і фактичні межі розробки;
3. межі блоків, камер, пластів, ціликів з вказівкою їх номерів і середнього вмісту корисного компонента чи зольності корисних копалин, потужність пласта;

4. контури зони очисного виймання і погашених ділянок, межі безпечного ведення робіт;
5. устя гірничих виробок, які розкривають родовище, капітальні і погашені;
6. лінії розрізів.

Інформація, що відображається на зведених річних планах гірничих робіт:

1. межа затверджених запасів корисної копалини, межі гірничого та земельного відводів;
2. межі розробки на плановий період з розбивкою по кварталах і фактичні межі розробки родовища;
3. рельєф земної поверхні, пункти опорної геодезичної (маркшейдерської) мережі, контури лісових і сільськогосподарських угідь, межі землекористування і населених пунктів, гірничі виробки, водні об'єкти, будівлі і споруди, дороги, наземні та підземні комунікації, об'єкти природно-заповідного фонду, пам'ятки історії і культури та мистецтва, межі залягання суміжних родовищ корисних копалин та гірничих відводів, контури запасів корисних копалин, затверджених ДКЗ, їх виходи на земну поверхню або розміщення під наносами;
4. будівлі, що охороняються, споруди і об'єкти, контури охоронних ціликів, межі зон шкідливого впливу гірничих робіт на земну поверхню;
5. головні розвідувальні, гірничо-капітальні та інші виробки, які характеризують загальну картину гірничих робіт;
6. основні тектонічні порушення, лінії розрізів і позначки горизонтів гірничих робіт;
7. місця утворення провалів на земній поверхні і прориву пливунів.

Інформація, що відображається на вертикальних розрізах:

1. проектні межі розробки родовища, межі затверджених запасів, гірничого та земельного відводів;
2. межі розробки родовища на плановий період з розбивкою по кварталах і фактичні межі розробки;
3. стволи шахт свердловин, штольні, квершлагги, підняттєві виробки, а також основні виробки окремих горизонтів, рудних тіл, покладів;
4. номери експлуатаційних блоків, лав, камер, ціликів і дані, які описують їх характеристики;
5. контури покладів, пластів, рудних тіл, кути їх падіння, контури зони очисного виймання і погашених ділянок, межі безпечного ведення гірничих робіт, позначки горизонтів та інше.

На геологічних планах і розрізах відображаються основні гірничі виробки і свердловини, які характеризують напрямки геологорозвідувальних робіт і експлуатаційної розвідки.

Масштаби представлення графічних документів: погоризонтні, зведені плани та розрізи – 1:1000; 1:2000; 1:5000 (масштаб топоплану обирається залежно від розмірів ділянки надр), та у відповідності до затверджених чинних інструкцій.

3. **Перелік додатків до плану розвитку гірничих робіт:**
4. копія спеціального дозволу на користування надрами;
5. копія протоколу затвердження запасів корисних копалин ДКЗ (за наявності);
6. копія проекту розробки родовища або дослідно-промислової розробки (для ознайомлення за потреби копію листа про затвердження проекту).

II.2. Для підприємств з видобутку мінеральних, питних та технічних підземних вод

Річний план видобутку та витрат мінеральних, питних та технічних підземних вод (далі – План видобутку) це документ, складений користувачем надр, який визначає правильність розробки родовища підземних вод, об'єми видобутку підземних вод, об'єми розливу та фасування води (при наявності виробництв з водопідготовки та розливу), проведення режимних гідрогеологічних спостережень, та інших робіт, передбачених умовами спеціального дозволу на користування надрами, угодою про умови користування надрами, протоколом ДКЗ України, технічним проектом (технологічною схемою) розробки родовища (геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки) підземних вод (далі – технічний Проект).

1. Рекомендації щодо складу пояснювальної записки

Зміст та наповнення пояснювальної записки до річного плану відбору та витрат підземних вод:

1.1. Загальні відомості:

- найменування родовища корисних копалин (ділянки) надр, місце його розташування, термін початку дослідно-промислової розробки або розробки (експлуатації) родовища/ділянки; *(інформаційно із спеціального дозволу на користування надрами та проекту розробки родовища)*
- відомості (контактна інформація: засоби зв'язку, адреса електронної пошти тощо) про керівників підприємства; *(ст. 40 Гірничого закону України, глава 5 Типового положення про навчання з питань з охорони праці)*
- відомості про систему розробки родовища (ділянки) підземних вод; *(відповідно до робочого проекту розробки родовища/ділянки (технологічної схеми), ст. 20, 51 Кодексу України про надра)*

- рішення державної комісії по запасах корисних копалин (протокол ДКЗ за наявності); *(ст. 45 Кодексу України про надра)*
- відомості про наявність спеціального дозволу на користування надрами, проектної документації, її затвердження та погодження; *(ст. 16, 20, 51 Кодексу України про надра)*
- відомості про наявність дозволу на спецводокористування; *(ст. 49 Водного Кодексу України)*
- відомості про наявність проекту зон санітарної охорони (ЗСО); *(ст. 93 Водного Кодексу України)*
- відомості про наявність передбачених законодавством України висновків експертиз проектної документації; *(ст. 22 Гірничого закону України)*
- відомості про проектну та виробничу потужність підприємства; *(відповідно до робочого проекту (технологічної схеми), ст. 16, 20, 51 Кодексу України про надра)*
- відомості про наявність дозвільних документів на виконання робіт та експлуатацію машин, механізмів устаткування підвищеної небезпеки; *(ст. 21 ЗУ «Про охорону праці», постанови КМУ від 26.10.2011 № 1107)*
- відомості про виконання умов спеціального дозволу на користування надрами в частині гірничого нагляду, технічних рішень проектної документації. *(ст. 24 Кодексу про надра, підпункт 19 пункт 4 Положення Про Державну службу України з питань праці)*

1.2. Геолого-промислова характеристика родовища (ділянки) підземних вод:

- відомості про геологічну характеристику родовища (ділянки); *(протокол ДКЗ, геологічний звіт)*
- відомості про гідрогеологічну будову родовища (ділянки) і умови його (її) розробки; *(протокол ДКЗ, геологічний звіт)*
- відомості про якісні показники підземних вод: питні, столові, мінеральні, лікувальні, термальні, технічні тощо; *(протокол ДКЗ, ст. 45 Кодексу України про надра)*
- відомості про балансові і промислові запаси підземних вод; *(протокол ДКЗ, проект розробки родовища (технологічної схеми));*
- відомості про нормативи втрат підземних вод при видобутку, транспортуванні, підготовці та використанні, затверджених в порядку, встановленому законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, про обсяги фактичних втрат за рік, що передує планованому, і про плановані обсяги втрат на майбутній період; *(проект розробки родовища (технологічна схема), протокол ДКЗ)*
- відомості про гідрогеологічні спостереження. *(ст. 59, 105 Водного Кодексу України)*

1.3. Гірничі роботи – експлуатація родовища (ділянки):

- система розробки (експлуатації) родовища (ділянки) підземних вод, проектна потужність відповідно до протоколу ДКЗ та дозволу на спецводокористування; *(відповідно до робочого проекту (технологічної схеми), ст. 51 Кодексу України про надра, дозволу на спецводокористування, ст. 16, 48 Водного Кодексу України)*
- розрахунок водоспоживання та водовідведення та процент втрат за рік;
- довідка про обсяг видобутку підземної води за минулий рік; *(відповідно до протоколу ДКЗ, дозволу на спецводокористування та робочого проекту (технологічної схеми))*
- відомості про обсяг запланованих об'ємів видобутку підземних вод на плановий рік (обсяги видобутку підземних вод по кожній свердловині); *(відповідно до протоколу ДКЗ, дозволу на спецводокористування та робочого проекту (технологічної схеми), ст. 46, 53 Кодексу України про надра, постанова КМУ від 27.01.1995 № 58)*
- розрахунки втрат підземних вод при видобутку, транспортуванні, підготовці, використанні та переробці (підготовці); *(відповідно до робочого проекту (технологічної схеми))*
- календарний план робіт з видобутку по свердловинах та заміри рівня води в свердловинах; *(ст. 63 Кодексу України про надра, розділ II Правил охорони підземних вод)*
- обсяги розвідувальних робіт та експлуатаційної розвідки (буріння); *(пункт 2 ст. 53 Кодексу України про надра (за потреби))*
- відомості про стан свердловин (експлуатація, ремонт, консервація, ліквідація); *(ст. 38 Кодексу України про надра, ст. 105 Водного Кодексу України, розділи II, VI Правил охорони підземних вод)*
- відомості про стан основного обладнання для експлуатації родовища (ділянки) та підготовки підземних вод, яке передбачене технологічною схемою; *(відповідно до робочого проекту (технологічної схеми))*
- відомості про стан надкаптажних споруд та огороження I зони санітарної охорони; *(п.6 постанови КМУ від 18.12.1998 № 2024)*
- відомості про призначення відповідального профільного фахівця з виконання обов'язків користувача надр при експлуатації свердловин по забезпеченню повноти геологічного вивчення, раціонального, комплексного використання та охорони надр або про укладення договору з гідрогеологічною організацією для гідрогеологічного супроводу; *(ст. 24 Кодексу України про надра, п. 4.10 Уніфікованого акта перевірки, розділ 4 Спеціальні вимоги гірничого нагляду)*
- інформація про наявність плану ліквідації аварій; *(ст. 38, 54 Кодексу України про надра)*

- відомості про консервацію чи ліквідацію свердловин; (за наявності)
- відомості про заходи з рекультивації земель. (п. 6 ст. 50 Кодексу України про надра, (за наявності))

1.4. Заходи щодо забезпечення вимог з охорони праці

Протиаварійні та протипожежні заходи (ст. 26 Гірничого закону України).

1.5. Вимоги з охорони надр:

- заходи з охорони надр, раціонального і комплексного використання підземних вод; (ст. 24 Кодексу України про надра, пункт 6 ст. 44, ст. 87, 93 Водного кодексу України)
- застосування технологій, які підвищують вилучення запасів з надр та переробки підземних вод; (ст. 24, 53 Кодексу України про надра, відповідно до проекту)
- заходи щодо недопущення наднормативних втрат та погіршення якості підземних вод; (ст. 105 Водного кодексу України, пункт 2 розділу I Правил охорони підземних вод)
- заходи з охорони підземних вод від шкідливого впливу господарської діяльності в межах ЗСО; (постанова КМУ від 18.12.1998, підпункт 6 пункт 4 розділу I, розділ IV Правил охорони підземних вод)
- заходи з охорони надр і навколишнього середовища під час експлуатації родовища (ділянки) підземних вод. (пункти 4, 5, 6 розділу I, розділ IV Правил охорони підземних вод)

1.6. Табличні матеріали та графіки:

- основні показники згідно плану відбору та витрат підземних вод за попередній період (проект, план, факт); (додаток до п.п. 1.1 пояснювальної записки)
- очікувані показники за поточний рік; (додаток до п.п. 1.2 пояснювальної записки)
- очікувані втрати за поточний рік (проект, план, факт) і планові нормативи на плановий період;
- зведені техніко-економічні показники роботи підприємства на рік що планується; (додаток до п.п. 1.3 пояснювальної записки)
- графік ППР свердловин та обладнання;
- стан виробничого травматизму за поточний рік у порівнянні з попереднім періодом.

2. Рекомендації щодо складу та оформлення графічних матеріалів

(Інструкція з топографічного знімання у масштабах 1:5000, 1:2000, 1:1000 та 1:500)

Перелік графічних матеріалів до плану розвитку гірничих робіт:

1. топографічний план поверхні в масштабі від 1:500 до 1:2000 (масштаб топоплану обирається залежно від розмірів ділянки надр);
2. геологічні розрізи;
3. паспорти свердловин;
4. схема мінералопроводів.

Інформація, що відображається на графічних матеріалах:

1. контури балансових запасів родовища (ділянки), затверджені ДКЗ, уточнені за результатами дорозвідки родовища;
2. свердловини різного призначення (експлуатаційні, спостережні, законсервовані, ліквідовані);
3. відмітки устя свердловини та її глибини;
4. належність земель відповідно до адміністративного поділу;
5. межі земельного відводу та межі зон санітарної охорони;
6. підземні та наземні комунікації до об'єктів, де використовуються підземні води;
7. суміжні ділянки надр;
8. точки опорної геодезичної мережі;
9. надписи орієнтування щодо сторін світу, умовні позначення, дата поповнення плану.

Графічні матеріали повинні відповідати вимогам щодо умовних позначень для гірничої графічної документації.

3. **Перелік додатків до плану відбору та витрат підземних вод:**
4. копія спеціального дозволу на користування надрами;
5. копія дозволу на спецводокористування;
6. копія протоколу затвердження запасів корисних копалин ДКЗ (за наявності);
7. копія проекту (технологічна схема) розробки родовища або дослідно-промислової розробки (для ознайомлення за потреби).